

**Selvitys momenteittain 35.10.21, 35.10.22 ja 35.10.61 määrärahan käytöstä:
Tilannekatsaus pääluokassa 35 käynnissä olevista/käynnistettävistä ohjelmista ja
niiden rahoituksesta momenteittain. Vuodelle 2020 ohjelmiin osoitettujen
määrärahakorotusten käyttö ja arvio toimien tehokkuudesta.**

Momentti 35.10.21, erät luonnonsuojelun menot: 32 340 000 €

2020 Talousarvio 30 340 000 €, IV lisätalousarvio 2 000 000 €, HE VII lisätalousarvioksi 3 050 000 €
(2019 tilinpäätös 2 690 000 €)

Momentin määrärahojen huomattava kasvu vuonna 2020 verrattuna edellisvuosiin perustuu pääosin PM Sanna Marinin hallitusohjelmaan, jonka yksi keskeinen tavoite on pysäyttää luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen Suomessa. Tavoitteen tärkeimpiä keinoja ovat luonnonsuojelun rahoituksen nostaminen, elinympäristöjen tilan parantamisen toimintaohjelman toteuttaminen (Helmi), METSO-ohjelman toimeenpanon tehostaminen sekä soiden suojelun lisääminen.

Helmi-elin ympäristöohjelma

Helmi-ohjelmassa kunnostetaan, hoidetaan ja suojellaan luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaita elinympäristöjä. Nämä ovat keskeisiä tehostamista vaativia keinoja luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi sekä uhanalaisten lajien ja luontotyyppien tilan parantamiseksi. Helmi-ohjelman teemat ja hallituskauden ajan tavoitteet ovat soiden suojelu 20 000 ha, soiden ennallistaminen 12 000 ha, lintuvesien ja –kosteikkojen kunnostaminen 80 arvokkaimmalla kohteella, perinnebiotooppien kunnostaminen 15 000 ha, metsäisten elinympäristöjen luonnonhoito 600 kohteella sekä pienvesien ja rantojen kunnostaminen 200 kohteella. Hyvin kohdennetuilla toimilla edistetään samalla myös ilmastomuutoksen hillintää ja vesiensuojelua.

Momentin 35.10.21 vuoden 2020 määrärahasta kohdentuu Helmi-ohjelman toteutukseen noin 20 miljoonaa euroa, joka ohjataan pääosin ELY-keskusten kautta Helmi-kohteiden kunnostus- ja hoitotoimiin sekä kuntien Helmi-hankkeisiin erillisen erityisavustushaun kautta. Lisäksi Helmi-ohjelman vuoden 2020 kokonaisbudjettiin 42 milj. euroa sisältyy 12 milj. euroa soiden vapaaehtoiseen suojeluun momentilta 35.10.63 (Luonnonsuojelualueiden hankinta- ja korvausmenot) sekä noin 10 milj. euroa Metsähallituksen Luontopalveluille Helmi-ohjelman toimenpiteisiin momentilta 35.10.52 (Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät).

Helmi-ohjelma on vuonna 2020 käynnistynyt ympäristöhallinnossa tehokkaasti kaikkien ohjelman teemojen osalta ja laajassa yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Maanomistajien kanssa on sovittu toistaiseksi jo yli 4 000 suohehtaarin suojelusta ja soiden ennallistamistyöt on käynnistetty noin 1 800 hehtaarin alalla, linnustokartoituksia on tehty 90 lintuvesikohteella ja toimenpidesuunnittelua, niittoa sekä muita toimia noin 100 lintuvesikohteella. Perinnebiotooppien inventointi etenee ja jatkuu koko maassa. Helmi-ohjelman kunnostushankkeiden ripeä käynnistäminen on ollut osin haasteellista, koska ennen toimenpiteiden toteutusta tarvitaan taustaselvityksiä, toimenpidesuunnittelua ja osin myös lupaprosesseja. Nämä siirtävät toimien toteutusta osin seuraavalle vuodelle. Myös säädöspohjan valmistelu kunnostustoimien toteutukseen valtion varoin yksityismailla viivytti toimeenpanoa etenkin arvokkailla laidunalueilla. Voimavarat saadaan kuitenkin jatkossa nopeasti käyttöön.

Helmi-ohjelman toteutusta laajennettiin keväällä myös kuntiin, jotka lähtivät Kunta-Helmin erityisavustushaun puitteissa eri puolilta Suomea innokkaasti yhteistyöhön ohjelman kaikissa teemoissa. Yhteistyön ja toimijajoukon laajeneminen lisää ohjelman tehokkuutta ja vaikuttavuutta.

Helmi-ohjelma on keskeinen osa vuoden 2020 jälkeen uudistettavaa, YK:n biodiversiteettisopimuksen mukaista kansallista luonnon monimuotoisuuden suojelun strategiaa ja vastaa EU:n 2021-2030 biodiversiteettistrategian luonnonsuojelun ja ennallistamisen tavoitteisiin. Toukokuuhun 2021 mennessä Helmi-ohjelmasta valmistellaan esitys valtioneuvoston päätettäväksi. Ohjelma laajenee silloin ympäristöministeriön sekä maa- ja metsätalousministeriön yhteiseksi ohjelmaksi, jossa asetetaan tavoitteet vuoteen 2030 saakka sekä suojelualueille että niiden ulkopuolelle. Jo sitä ennen maa- ja metsätalousministeriön kosteikko-ohjelmaa (Sotka) toteutetaan tiiviissä yhteistyössä Helmi-ohjelman kanssa. Ohjelman toimet ovat maanomistajille vapaaehtoisia.

METSO-ohjelma

Maanomistajien vapaaehtoiisiin suojelutarjouksiin perustuva METSO-ohjelma on edennyt ympäristöministeriön osalta aikataulussaan ja vuodelle 2020 osoitetut luonnonsuojelun kasvaneet määrärahat ovat vahvistaneet tavoitteen saavuttamista. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksiin on voitu palkata lisää henkilöresursseja. Myös markkinointia ja viestintää maanomistajille on lisätty. Valtioneuvoston vuonna 2014 hyväksymän periaatepäätöksen mukaan tavoitteena on ympäristöministeriön osalta suojella 96 000 hehtaaria arvokkaita metsäalueita vuoteen 2025 mennessä. Lokakuussa 2020 tavoitteesta on toteutettu yli 80 %.

Momentin 35.10.21 määrärahaa on vuonna 2020 sidottu noin 1,4 milj. euroa mm. henkilöstökuluihin (7 htv) ELY-keskuksissa sekä kehittämishankkeisiin SYKE:ssä. METSON alueelliset tavoitteet ollaan saavuttamassa Pohjois-Suomesta alkaen. METSO-ohjelman vastaanotto on maanomistajien keskuudessa hyvä ja he ovat tarjonneet alueita suojeluun etenkin kohdennetun markkinoinnin avulla aktiivisesti. Suojelutarjonta ylittää ohjelman määrärahatason, joskin alueellisesti tarjonnassa on merkittäviäkin eroja. Nykyisen määrärahatason ja aktiivisen kohdetarjonnan myötä METSO-ohjelman arvioidaan saavuttavan kokonaistavoitteensa ohjelmakauden loppuun mennessä vuonna 2025.

Vuoden 2020 neljännessä lisätalousarviossa osoitettiin 20 milj. euron lisämääräraha metsien suojeluun. Määrärahasta 18 milj. euroa osoitettiin maanomistajille maksettaviin kauppahintoihin ja korvauksiin (mom 35.10.63) ja 2 milj. euroa muihin kuluihin sisältäen 10 htv rekrytoinnit ELY-keskuksiin (mom 35.10.21). Määrärahaa kohdennetaan erityisesti Pohjois-Suomeen kolmen pohjoisimman ELY-keskuksen toimialueelle. Määrärahan avulla neuvotellaan vapaaehtoisen suojelun kohteista maanomistajien kanssa METSO-ohjelman ulkopuolisilla alueilla ja siellä, missä METSO-tavoitteet on saavutettu, mutta kohdetarjontaa on runsaasti jäljellä. Määrärahalla voidaan myös HO:n tavoitteiden mukaisesti vahvistaa kansallispuistoverkostoa ja luonnonsuojeluverkoston kehittämistä.

Hallituksen esityksessä seitsemänneksi lisätalousarvioksi esitetään 16,1 miljoonan euron lisärahoitus luonnonsuojelutyöhön. Tästä 11 milj. euroa on varattu ympäristöministeriön momenteille ja 5,1 miljoonaa maa- ja metsätalousministeriön momentille. Momentille 35.10.21 lisärahoitusta esitetään 2 milj. euroa hanhipeltojen perustamiseen sekä selvityksiin. Myös Suomen ympäristökeskus saa lisäresursseja luonnonsuojelututkimukseen ja selvityksiin.

Momentit 35.10.22 (Eräät ympäristömenot) ja 35.10.61 (Vesien ja ympäristönhoidon edistäminen)

35.10.22: TA 2020 20 635 000 €, LTA IV 3 700 000 €, (tilinpäätös 2019 18 175 000 €)

35.10.61: TA 18 792 000 €, LTA IV 28 000 000 €, (tilinpäätös 2019 16 022 000 €)

Vesien- ja merenhoidon tavoitteiden edistämistä ja vesiensuojelun tehostamisohjelmaa rahoitetaan momentilta **35.10.22 Eräät ympäristömenot**, jolta voidaan myöntää myös avustuksia. Konkreettisia

toimenpiteitä avustetaan momentilta **35.10.61 Vesien- ja ympäristönhoidon edistäminen** sekä **35.10.20 Ympäristövahinkojen torjunta**.

35.10.20 Ympäristövahinkojen torjunta

- Vesiensuojelun tehostamisohjelma	500 000 euroa
------------------------------------	---------------

35.10.22 Eräät ympäristömenot

- Vesiensuojelun tehostamisohjelma	2 500 000 euroa
- Itämeren ja vesien suojelun edistäminen	5 390 000 euroa
- Ympäristötehtävien palvelujen hankinta (vesi- ja meriseurannat)	4 125 000 euroa
Itämeren ja vesien suojelun edistäminen	yht. 12 015 000 euroa

35.10.61 Vesien- ja ympäristönhoidon edistäminen

- Vesiensuojelun tehostamisohjelma	12 000 000 euroa
- Vesien- ja merenhoitosuunnitelmien toteuttaminen	1 521 000 euroa
	yht. 13 521 000 euroa

Vesien- ja merenhoidon suunnittelu

ELY-keskuksissa sekä tutkimuslaitoksissa määrärahaa käytetään vesien- ja merenhoitosuunnitelmien laadintaan ja riskiarviointiin sekä pohjavesialueiden luokitukseen, toimenpiteiden toteutuksen edistämiseen ja seurantaan sekä viestintään. Pinta- ja pohjavesiensuojelun osalta ensi vuonna ELYjen ja tutkimuslaitosten asiantuntijatyönä viimeistellään vesienhoitosuunnitelmien ja toimenpideohjelmien päivitystä (mm. kuulemispalautteen huomioimisen osalta), edistetään toimenpideohjelmien toimeenpanoa eri maankäyttösektoreilla, järjestetään sidosryhmäyhteistyötä ja valmistaudutaan vesienhoitosuunnitelmien EU-raportointiin.

Vesien- ja meren hyvän tilan saavuttamiseen tarvittavat käytännön toimenpiteet kuvataan vesien- ja merenhoidon toimenpideohjelmissa. Toimenpiteitä tarvitaan yli tuhannessa järvi-, joki- ja rannikkokohteissa sekä pohjavesialueilla. Määräraha jaetaan avustuksena.

Pintavesissä toteutetaan paikallisia vesiensuojelutoimenpiteitä usein kuntien, asukkaiden, yritysten ja yhteisöjen yhteistyönä. Toimenpiteillä vähennetään ulkoista kuormitusta ja toteutetaan kunnostustoimia valuma-alueilla ja vesistöissä. Avustuksilla tuetaan rehevien järvien ja merenlahtien tilaa ja vaelluskalojen luontaista lisääntymistä parantavia sekä lajien säilymisen ja monimuotoisuuden kannalta tärkeitä hankkeita.

Pohjaveden suojelua edistetään edelleen avustamalla kuntia laatimaan pohjavesialueiden suojelusuunnitelmia. Suojelusuunnitelmaa käytetään alueiden käytön suunnittelussa, viranomaisvalvonnassa sekä käsiteltäessä lupahakemuksia ja ilmoituksia. Suojelusuunnitelman avulla pyritään suojelemaan pohjavettä rajoittamatta tarpeettomasti muuta maankäyttöä.

Vesi- ja meriseurantaa ja sen kehittämistä ja modernisointia jatketaan. Määräraha käytetään pääosin ELY-keskuksissa, jotka vastaavat maastotehtävien ja laboratorioanalyysien ostopalveluiden hankinnoista. Määrärahalla edistetään kustannustehokkaiden uusien ympäristöseurantojen kehittämistä ja tietojen

entistä avoimempaa käyttöä. Myös tietovarantojen hallinnan kehittäminen ja tiedon avoimen käytön edistäminen edellyttää työtä vuonna 2021.

Vesiensuojelun tehostamisohjelma Veden Vuoro.

Vesiensuojelun tehostamisohjelma vauhdittaa vesien- ja merenhoitosuunnitelmien toimeenpanoa. Arvio tehostamisohjelman kustannuksista on 39 miljoonaa euroa vuosille 2021 – 2023, josta 15 miljoonaa euroa vuodelle 2021. Vesiensuojelun tehostamisohjelma määrärahaa käytetään maatalouden ravinnekuormituksen vähentämiseen levittämällä kipsiä, rakennekalkkia ja kuitulietettä soveltuvilla valuma-alueilla ja kehittämällä valuma-aluelähtöistä yhteistyötä. Ohjelman määrärahaa käytetään myös vesien- ja merenhoitoa palvelevien vaikutusten arviointityökalujen kehittämiseen. Vesiensuojelun tehostamisohjelman määrärahaa käytetään Itämeren rannikon hylkyjen saneeraukseen. Lisäksi viranomaiset kehittävät yhteistyötä ja osaamista ja koulutusta. Vuonna 2021 on tarkoitus tyhjentää neljäs hylky.

Vuonna 2021 on tarkoitus levittää kipsiä 20 000 ha peltoalalle Varsinais-Suomessa Saaristomeren ravinnekuormituksen vähentämiseksi (noin 7 M€). Eri puolella Suomea käynnistyy 50-100 uutta vesistökuunnostushanketta ja alueellisten toimijaverkostojen tukemista jatketaan (noin 4 M€). Sen lisäksi käynnistyy ravinne- ja haitta-ainekuormituksen vähentämiseksi useita kaupunkivesien ja maa- ja metsätalouden vesienhallinnan hankkeita (valtionavustushakujen kautta) (noin 3 M€) ja puhdistamme neljännen korkean öljyvuotoriskin hyllyn. SYKE:n koordinoima tutkimusosio (MaaMeri) tukee erityisesti kipsihankkeen vaikutusten arviointia.

Itämeren vedenalaisen luonnon kartoitusohjelma VELMU

Itämeren vedenalaisen meriluonnon kartoitusohjelman inventointeja jatketaan monimuotoisuudeltaan arvokkailla alueilla. Lisätään ja tiedon käyttöä mm. merialueen suunnittelussa, meriluonnon suojelussa, YVA- ja lupaprosesseissa, HELCOMin yhteistyössä sekä Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävä käytön strategian toimeenpanossa. Määrärahaa käytetään Metsähallituksen kartoitustyöhön sekä SYKE:n kehittämistyöhön tiedon käytettävyyden parantamiseksi.

VELMU on nyt toteutettu vuodesta 2004 lähtien, toteuttajat ovat pääasiallisesti SYKE, Metsähallituksen luontopalvelut, Luke, GTK ja Åbo Akademi sekä rannikon ELY keskuskeskukset. Tiivis yhteistyö Ahvenanmaan vedenalaisen kartoitustyön kanssa. VELMU edistyy koronasta huolimatta hyvin ja VELMU tietoa on hyödynnetty hyvinkin laajasti esim. lajien- ja luontotyyppien uhanalaisuusarvioinneissa, direktiivien raportoinneissa, merialuesuunnittelussa ekologisesti merkittävät vedenalaiset alueet ns. EMMA alueet, uusien suojelualueiden perustamisessa/laajennuksissa ml. N2000 verkosto, tuulivoiman sijoittelussa merialueelle).

Ravinteiden kierrätysohjelma RAKI

Valtion vuoden 2020 neljänteen lisätalousarviossa myönnettiin 10 miljoonan euron määräraha kuntien nopeavaikutteisiin elvytys- ja tehostamistoimiin liittyen vesihuollon ravinnekierrätyksen ja jätevesien käsittelyn energiatehokkuuden parantamiseen. Tämän lisäksi käytettävissä oli 3 miljoonan euron määräraha liittyen ravinteiden kierrätyksen edistämistä ja Saaristomeren tilan parantamista koskevaan [Raki-ohjelmaan](#).

Näihin määrärahoihin (yht. 13 miljoonaa euroa) liittyen ympäristöministeriö käynnisti 24.9.2020 avustushaun hankkeille, jotka edistävät jätevesien ravinteiden talteenottoa ja kierrätystä, parantavat jätevesien käsittelyn energiatehokkuutta tai energian talteenottoa taikka tukevat ravinteiden kierrätyksen symbiooseja. Lisätalousarvion määrärahasta myönnetyt avustukset ilmoitettiin kohdennettavan ainoastaan

kuntatoimijoille ja Raki-rahasta myönnettävät avustukset valtionavustuslain (688/2001) ja ravinteiden kierrätyksen ja jätevesihuollon energiatehokkuuden hankkeisiin vuosina 2020-2026 myönnettävästä valtionavustuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (657/2020) mukaisesti.

Hakuaika umpeutui 30.10.2020 ja saatiin yhteensä 57 hakemusta. Avustuksia haettiin yhteensä yli 30 miljoonaa euroa. Hakemusten käsittely on aloitettu ja päätökset pyritään tekemään vuoden 2020 loppuun mennessä. Hakemusten arviointi ja keskinäinen vertailu perustuvat valtionavustuslakiin ja asetuksen (657/2020) 5 §:ään ottaen huomioon mahdollisesti sovellettava EU:n valtioneuvoston asetus. Myönnettävät avustukset ovat käytettävissä vuoden 2022 loppuun saakka.

Kuntien lähivirkistysalueiden kunnostus- ja kehittämisavustus (10 Me)

Keväällä 2020 päätetyssä elvytyspaketissa (LTA IV) kohdennettiin ympäristöministeriölle 13 miljoonaa euron määräraha, josta ohjataan 10 milj. euroa kunnille valtionavustuslain nojalla myönnettäviin avustuksiin lähivirkistysalueiden kunnostamiseen, kehittämiseen sekä palvelujen parantamiseen. Avustustarpeen taustalla on merkittävästi lisääntynyt ulkoilijoiden määrä erityisesti kaupunkiseutujen lähivirkistysalueille koronakevään aikana ja sen jälkeen, jolloin ulkoilureitit ja muut virkistys- ja viheralueet paikoin pahasti ruuhkautuivat ja nykyiset palvelurakenteet osoittautuivat riittämättömiksi. Avustuksella tuetaan kuntien mahdollisuudet vastata lisääntyneeseen käyttöpaineeseen. Määrärahasta 3 milj. euroa varattiin erityisesti kansallisten kaupunkipuistojen virkistysreittien ja rakenteiden tukemiseen.